

NIEUWSBRIEF
juni 1999

Vrienden van het Cantonspark

Ten Geleide

De jaarvergadering is weer achter de rug. De jaarverslagen zijn goedgekeurd en er zijn weer de nodige suggesties voor nieuwe activiteiten gedaan. Een van de suggesties van vorig jaar betrof de contacten met verwante groepen. Het bestuur heeft daar werk van gemaakt en de Stichting Mooi Baarn en de Historische kring Baarn uitgenodigd voor een oriënterend gesprek. Daar is inmiddels al weer een tweede vergadering op gevolgd en het is gebleken dat er animo bestaat om in bepaalde gevallen gezamenlijk op te treden. Er is een permanente contactgroep gevormd, waar van onze kant de voorzitter, Mw. M. Sterneberg-de Poorter zitting in heeft genomen. Het gevolg van deze ontwikkelingen is dat onze Stichting zich soms zal aansluiten bij activiteiten rond zaken die niet altijd strikt te maken hebben met onze doelstellingen. Een voorbeeld is de poging van de gezamenlijke instanties om het gebouw Madoera te behouden. Elders in dit nummer zullen we daar wat nader op ingaan. Gebleken is dat gezamenlijk opereren meer kansen op succes zal hebben bijvoorbeeld bij onderhandelingen met de gemeente.

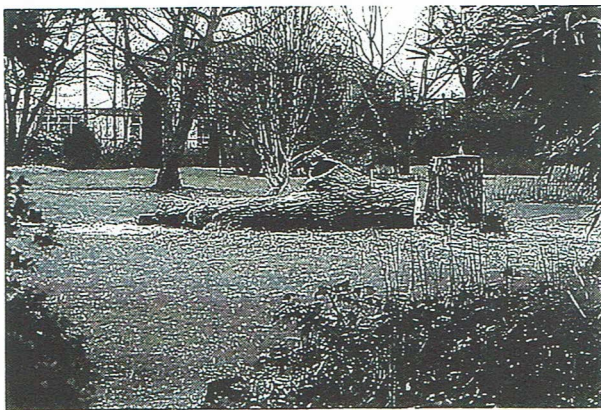
In een tweetal artikelen in de Baarnsche Courant hebben wij al het nodige verteld over veranderingen in het Cantonspark. Er zijn bomen gerooid, bomen gekortwiekt en er zijn bomen bijgekomen. De filosofie achter deze veranderingen is niet altijd even duidelijk. Vooral bij het vervangen van bomen bestaan soms verschillende opvattingen over het tijdstip waarop een boom aan vervanging toe is. In sommige gevallen wint de degelijke ouderwetse opvatting, dat een park er strak geschoren en geknipt bij moet staan het van de nieuwere inzichten, die meer uitgaan van een natuurlijker gang van zaken. In de laatste opvatting zijn oude en deels dode bomen nog steeds de moeite van het bewaren waard, om zuiver esthetische of biologische redenen. In oude bomen zijn, bijvoorbeeld, bepaalde interessante, maar niet direct schadelijke parasieten soms beter ontwikkeld dan in jonge, vitale bomen. Zo zullen wij een Berk met prachtige heksenbezem graag zo lang mogelijk handhaven, net als een waardboom van een mooi ontwikkelde Maretak, ook al vertonen deze bomen tekenen van verval of aantasting. Dat kan juist een reden te meer zijn om ze zo lang mogelijk te handhaven, want in een botanische tuin mogen interessante verschijnselen, zoals

het verouderingsproces van bomen en bepaalde vormen van parasitisme best getoond worden. Via de aanvragen voor een kapvergunning kunnen wij, en kan iedereen, zijn zegje doen, en daar zullen wij in de toekomst attenter gebruik van moeten maken dan tot nu toe. Aan de andere kant zullen wij nooit het verwijderen van bomen mogen tegenhouden als er enig risico bestaat van plotseling omvallen of omwaaien. Het Cantonspark is dan wel een botanische tuin, maar het is ook een openbaar park, en daar gelden nu eenmaal nog enkele andere regels.

Een belangrijk ander aspect van het "bomenbeleid" is de keuze van nieuwe bomen. De keuze van een aantal nieuwe bomen, uit het extra budget voor Monumentendag 1999, is in de commissie "Groen" bepaald en nieuw aangeplante soorten, als de Moseik en de Grootbladigemagnolia zijn afkomstig van het wensenlijstje van deze commissie.

Ook al aangekondigd in de Baarnsche Courant is het voorlopige rondleidingen-programma voor 1999. Dat bestaat uit zgn. publieksrondleidingen, waar dus iedereen aan kan meedoen, en rondleidingen voor groepen, meestal op verzoek. De publieksrondleidingen hebben in de afgelopen jaren een wisselend succes gehad. We hebben nu een vast team van 5 rondleiders, maar mocht een van onze lezers of lezeressen zin hebben om ook mee te doen dan is hij of zij welkom.

De donateurs krijgen dit jaar bijna zeker de mogelijkheid om een bezoek aan een bijzondere botanische tuin in de regio te brengen. Een nader bericht daarover kunt U tegemoet zien.



De resten van boom nr. 78, de gele treurwilg geveld door schimmels.

*Het Bestuur van de Stichting
Vrienden van het Cantonspark*

Jaarverslag van de Vrienden van het Cantonspark over 1998

Op 3 maart 1998 vond in de Trits de Algemene Bestuursvergadering plaats. Er waren maar 8 van de in totaal 19 bestuursleden aanwezig. Op 14 april werd het verslag van deze vergadering, samen met het fiat van de kascommissie aan de leden verzonden. De voorzitter kon tot haar genoegen melden dat het DB versterkt is met het echtpaar Ewout Bolhuis en Irene Tiepel, dat de PR. Op zich zal gaan nemen. Hun eerste taak zal zijn het uitbrengen van een folder. In 1998 zijn er twee nieuwsbrieven verschenen, in mei en in december. In de rubriek "Deze week in het Cantonspark" in de Baarnsche Courant heeft Huub van der Aa weer maandelijks bijdragen geleverd. Tevens zijn de Vrienden van het Cantonspark vanaf medio 1998 op internet aanwezig, als onderdeel van de algemene Baarnsite (www.Baarn.net).

Rondleidingen werden gehouden op de zaterdagmiddagen 17 mei en 27 juni (Open Tuinendag) en op woensdagavond 29 juli. Tuinendag en avondwandeling trokken veel bezoekers. Op zaterdagmorgen, 19 september, zond de Baarnse Ziekenomroep tussen 11.00 en 12.00 uur een life-programma uit vanuit het Cantonspark. Interviews met wethouder H. v.d. Kerk, onze penningmeester D. Kooiman en parkwacht A. Broerze werden afgewisseld met flitsen van een rondleiding door het park, geleid door E. Hoekstra en A. Genuit. Op 3 oktober werd de laatste rondleiding georganiseerd, speciaal voor buurtbewoners, met een aparte rondleiding voor kinderen. Op ca 300 adressen was een uitnodiging verspreid. Waarschijnlijk mede door het slechte weer op die middag was de opkomst teleurstellend laag. Kinderen kwamen helemaal niet opdagen. Rondleiders waren dit jaar A. Genuit, E. Hoekstra, T. & B. Naafs en H. v. d. Aa.

In mei vond de eerste ontmoeting plaats tussen de besturen van de Stichting Mooi Baarn, de Historische Kring Baarne en De Vrienden van het Cantonspark. Het initiatief ging uit van ons bestuur, na een suggestie gedaan op de

jaarvergadering. Mogelijkheden tot samenwerking en gezamenlijk optreden werden besproken.

Op 29 oktober waren een aantal bestuursleden van de Kinderboerderij ter kennismaking en bespreking van zaken van wederzijds belang te gast tijdens een deel van onze bestuursvergadering.

De Gemeenteraad van Baarn heeft een voorstel van B. & W. goedgekeurd om f 25.000.- beschikbaar te stellen om de vroegere moestuin, aansluitend op de Kinderboerderij, opnieuw in te richten. Een voorstel van onze Commissie Groen werd daarmee in grote lijnen gehonoreerd, terwijl de commissie in overleg met de beheerder het plan nader kon uitwerken.

Van de gemeente vernamen wij tevens dat een aantal objecten in het park is opgenomen in het z.g. "Monumenten Selectie Project". Dat betekent dat de Rijksdienst voor Monumentenzorg binnen enkele maanden zal beslissen of parkaanleg, wintertuin, tennishuisje, colonnade, fontein, een brug en een tuinbeeld, en de muur rond de voormalige moestuin Rijksmonument worden. Dat betekende ook dat wij ons plan om aan het tennishuisje plantenbakken op te hangen moesten laten varen. In plaats daarvan hebben wij aangeboden om op onze kosten twee ronde plantenbakken met beplanting te plaatsen. De gemeente heeft hiervoor toestemming gegeven en de geste in dank aanvaard.

Op 17 november organiseerden wij in de Kleine zaal van de Speeldoos een Donateursavond, die zowel wat de opkomst als het geboden programma betrof succesvol verliep. Ca 60 aanwezigen luisterden naar dia-lezingen van H. van der Aa en J. Kruidenier, over respectievelijk een aantal botanische en historische aspecten van het Cantonspark. In 1999 hopen wij weer veel mensen te laten meegenieten van al het moois in ons Cantonspark.

*Baarn, 24 februari 1999,
M. Boot-Prellwitz, secretaris*

Rondleidingen

In 1999 worden op de onderstaande data rondleidingen in het Cantonspark verzorgd:

14 juli

19.00 uur

25 augustus

19.00 uur

11 september

Open Monumentendag
11.00 en 14.30 uur

Alle rondleidingen vertrekken vanaf het tennishuisje.
Deelname is gratis.

Hoe wordt u donateur?

Voor een minimale bijdrage van f 25,00 per jaar bent u donateur van de Stichting Vrienden van het Cantonspark. U steunt ons daarmee om het Cantonspark als waardevolle botanische tuin voor Baarn te bewaren.

Stort uw bijdrage op:
bankrekening CVB Baarn
98.35.74.944 t.n.v.:
Vrienden van het Cantonspark

Colofon

Redactie:
Irene Tiepel
Ewout Bolhuis

Informatie:
Vrienden van het Cantonspark
Professor Drionlaan 11
3741 XD Baarn
tel. 035-5411912

De perenroest in het Cantonspark

Het perenlaantje, midden in de oude moestuin staat al enige tijd ter discussie. Het past niet meer in het plan, dat is opgesteld voor de herinrichting van dit perceel en met de grootst mogelijke moeite konden we begin dit jaar "de autoriteiten" zo ver krijgen dat althans voorlopig een stukje van dit laantje mocht blijven bestaan. Daarmee scoorden degenen die het niet erg vinden als een schilderachtig rijtje bomen ouderdomsverschijnselen vertoont een punt. Bij de beoordeling van de toekomst van het perenlaantje staat een bepaalde esthetische benadering van het verschijnsel park, tegenover de strikt ambachtelijke benadering door vaklui, die een oude, zieke boom graag zo snel mogelijk door een gezonde opvolger vervangen. De peren in kwestie zijn er niet al te best aan toe. Ze hebben verschillende schimmelziekten onder de leden, en wat de oplossing ook zal zijn, ze zullen het zeker niet lang meer maken. Het ene punt konden we scoren, omdat we, samen met enkele omwonenden vonden dat het nog best een aantal jaren kan duren voordat het laantje definitief het loodje legt. Het laantje is letterlijk "schilderachtig", want er bestaan verschillende schilderijen van. Nu is er echter gedurende dit voorjaar een nieuw argument opgedoken tegen handhaving van de peren in kwestie en dat is een behoorlijke aantasting van vrijwel alle Jeneverbessen in het park door de zgn Perenroest, een parasitaire schimmelsoort. Dat ogenschijnlijk onwaarschijnlijke verhaal behoeft een nadere verklaring. Perenroest dankt zijn naam aan een opvallende schimmelaantasting van de peer. De wetenschappelijke naam van de schimmel luidt *Gymnosporangium fuscum*, in oudere tuinboeken ook wel *Gymnosporangium sabinae* genoemd. Vanaf voorzomer tot laat in de herfst maakt deze schimmel opvallende oranje vlekken op bladeren, maar soms ook op twijgen en vruchten van de peer. Die oranje vlekken kunnen



Jeneverbes met de vooraantasting door de perenroest.

zich verdikken en er ontstaan daardoor galachtige woekeringen op de aangetaste delen, vooral op de bladeren. Bij sterke aantasting is het in feite een fraai gezicht, die helder oranje vlekken op het glanzend groene perenloof, maar "mooi ziek" bestaat helaas niet en de waarheid is dan ook dat de bomen er "lelijk ziek" van kunnen zijn. De algehele gezondheidstoestand van de boom gaat achteruit, en de gevoeligheid voor andere ziekten neemt toe. De schimmel in kwestie is een lid van de grote roestenfamilie, waarvan honderden soorten bekend zijn, die allemaal op levende planten parasiteren. Typisch voor roesten is dat ze strikt gebonden zijn aan één of twee waardplanten. Ze zijn zelfs zo eenkennig, dat ze ook niet gekweekt kunnen worden buiten de plant, en bijvoorbeeld in het laboratorium op kunstmatige voedingsbodems kunnen leven. Nu zijn er roesten die hun hele levenscyclus doormaken op dezelfde plantensoort, zoals bijvoorbeeld de bekende Malva-

roest en de roest van onze Pelargoniums. Maar er zijn er ook die maar een deel van het jaar op de ene waardplant doorbrengen, en de rest van het jaar een geheel andere plantensoort nodig hebben. De Pruimenroest zit 's zomers op de Pruimenboom, maar woont in het vroege voorjaar op de Anemoon. Een bekende roest van onze granen kan 's zomers flink huishouden in tarwefelden maar zit in het voorjaar op de Berberis. Aan de basis van de ingewikkelde levenscyclus van deze waardwisselende roesten ligt het gegeven dat zo'n roestsoort wel vijf geheel verschillende sporentypen kan maken. Sporen zijn kleine orgaantjes, die tot op zekere hoogte vergelijkbaar zijn met zaadjes van hogere planten. Net als zaadjes, kunnen ze alleen op een gunstige plek ontkiemen en verder groeien en bij deze roesten is dat bij twee van de vijf sporentypen een andere waardplant dan die waarop zij zelf zijn gegroeid. En onze perenroest behoort tot deze categorie. Hij maakt op de oranjevlekken aan het

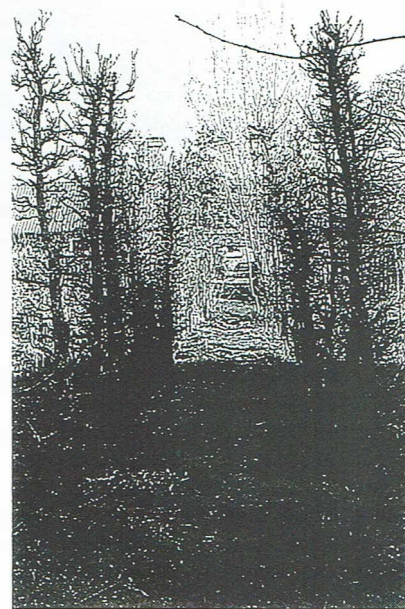
eind van de zomer een heleboel sporen. Deze zijn microscopisch klein maar in zo grote hoeveelheid aanwezig, dat ze als een oranjegekleurd stof aan je vingers blijven kleven of in oranjegekleurde wolkjes het luchtruim kiezen als je even tegen zo'n aangetast blad tikt. Hetzelfde effect heeft uiteraard de wind en daar maakt de schimmel dankbaar gebruik van, want deze sporen hebben alleen toekomst als ze een Jeneverbes bereiken. Hebben ze de peer eenmaal verlaten dan sterft, met het blad, de schimmel op de peer af. Alleen in zeldzame gevallen is geconstateerd dat de schimmel in de knoppen voor volgend jaar kan overwinteren. Op de Jeneverbes aangekomen ontkiemen de sporen op jonge twijgjes. De schimmel groeit de plant binnen en breidt zich, van buiten voorlopig onzichtbaar, in het plantenweefsel uit. Pas in het volgend voorjaar breekt hij weer naar buiten, en vormt op kleine verdikkingen een massa sporen, van een heel ander type dan die op de peer. Deze sporenmassa is bij droog weer nauwelijks te vinden, maar zwelt bij nat weer op tot oranje gekleurde, zeer slijmerige zultjes, die enkele cm's lang kunnen worden. Het lijken kleine zwammetjes maar ze zijn bijzonder instabiël en maar kort levend. Wij zagen ze eind april in het Cantonspark enkele malen verschijnen om binnen twee dagen geheel verdwenen te zijn. Soms was één regenbui voldoende om binnen enkele uren alle aanwezige zwammetjes als het ware op te lossen. Het voorbeeld op de foto is van 1 mei van dit jaar. De hoogste Jeneverbes van het Pinetum was er mee behangen, wat beslist een onverwacht en heel bijzonder gezicht was. Maar de volgende dag was er nauwelijks iets van terug te vinden! Er moet weer een microscoop aan te pas komen om te zien dat deze slijmerige massa een heleboel typisch gevormde sporen bevat. Het gaat te ver om hier te beschrijven wat er precies allemaal met die sporen gebeurt, maar het komt er op neer, dat ze vrijwel meteen na ontstaan, dus nog in het oranje slijm, kunnen ontkiemen, een korte schimmeldraad vormen die op zijn beurt weer een ander type hele kleine ronde spoortjes vormt. En dat zijn nu precies de

sporen die de peer aan kunnen tasten. Het is een uitermate fijn afgestemd geheel, want deze spoorjes moeten door de wind, en misschien ook door insecten, naar de peer worden getransporteerd, juist op het moment dat die hun bladeren ontvouwen. Alleen in het allereerste stadium van ontwikkeling van de nieuwe voorjaarsbladeren, als deze nog niet helemaal volgroeid zijn, kunnen de sporen, afkomstig van de Jeneverbes, ook daadwerkelijk voor een aantasting zorgen. Maar dat het ieder jaar weer lukt, bewijzen de vele oranje galletjes die we later in het jaar op de peren zullen aantreffen.

De plekjes op de Jeneverbes waarop deze Peer-onvriendelijke sporen zijn ontstaan, blijven achter als een nauwelijks zichtbare verdikking. De schimmel blijft echter wel actief in de Jeneverbes, en een volgend jaar kan de sporenvorming op precies dezelfde plaats opnieuw beginnen. De twijgjes zijn dan inmiddels ouder en dikker geworden en het aangetaste plekje is evenredig verdikt. Dit proces kan na jaren te zijn doorgedaan resulteren in flinke zwellingen aan de aangetast takken, die tenslotte het loodje zullen leggen. Bij sterke aantasting wordt de hele boom daardoor vervormd en wordt kwetsbaar voor allerlei andere ziekten. Bestrijdingswijzen tegen deze ziekten zijn er wel. Zo kan men op het moment dat de Jeneverbessen veel sporen vormen een bespuiting doen op de Peren. Bij grote perenkwekerijen zal dat soms wel nodig zijn. Het effect, naar pas later in het jaar zal blijken, is echter nooit honderd procent. In de vakliteratuur is dan ook als enige goede bestrijdingsmethode genoemd, het niet meer naast elkaar kweken van de twee waardplanten binnen een straal van ten minste 500 meter. Als één van beiden uit het bereik van de ander verdwijnt is het probleem opgelost. Ruim je de Jeneverbessen op, dan kan de peer (die ieder jaar opnieuw besmet moet

worden) niets meer gebeuren. Ruim je de peren op dan kunnen er in ieder geval geen nieuwe infecties van de Jeneverbes plaatsvinden. In ons geval ligt de keuze eigenlijk al besloten in het bovenstaande verhaal. De peren zijn in hun nadagen en een sta in de weg voor de sanering en herinrichting van de oude moestuin. Ze zijn door de Perenroest de laatste jaren nog extra verzwakt. De vele Jeneverbessen in het Cantonspark hebben nog wel een toekomst, maar moeten dan van een jaarlijkse aanval vanuit de peren verschoond blijven.

De Perenroest is een ziekte die men in West Europa eigenlijk onder de knie dacht te hebben. Erg vatbare perenrassen waren uit het assortiment verdwenen en onder de inheemse Jeneverbessen was een soort resistentie ontstaan. Toen kwam er een tijd waarin, vooral uit Japan, allerlei exotische Jeneverbessen werden ingevoerd, veelal als Bonsai-boompjes. En die moeten, naar wordt aangenomen, nieuwe en agressievere vormen van deze ziekte hebben geïntroduceerd. Hoe het ook zij, het Cantonspark heeft ons weer eens een les geleerd. Een les in plantenziektkunde en een in bomenbeheer. Maar we zullen het Perenlaantje straks wel gaan missen.



Het perenlaantje in het voorjaar van 1999.